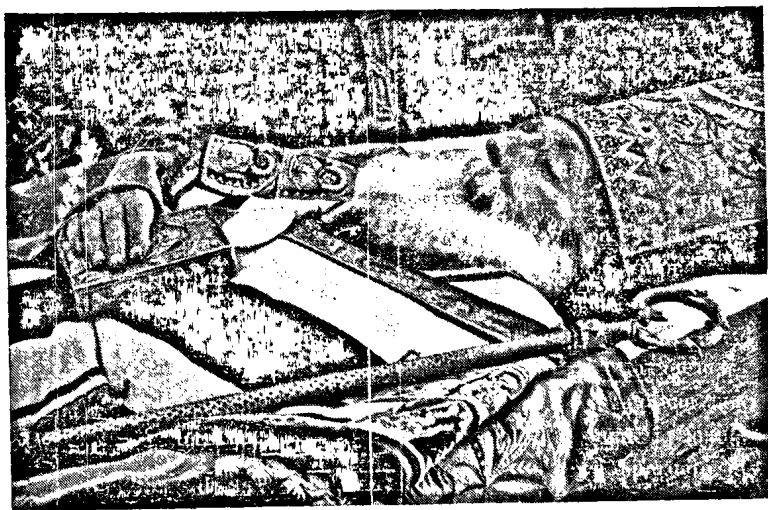

ԱՒԱՆԴԱՊԱՀԸ

Կ'իշնայ այս նուիրական ժառանգութեան կազմին՝ կիսադարեան կեանքի մը ահագնազգորդ փուլքովը: Այս իրողութիւնը, սրտակեղէք ու աննուէր, մտածել կուտայ այն գերի մասին՝ որ իրն էր ու իրմով տիրական միայն, և, այն բացին՝ որ իրմով խորամտ կը բացուի այս Զինուորեալ Ուխտին կեանքէն ներս: Կը մտածենք այսպէս, որովհետեւ այդ գերը, որուն արթուն հսկողն էր և անքուն աչիւր, սրտառուչ սըր-

արեան և կեանքերու, գերմարդկային ճիւղերու և տառապանքներու զինով սեպհականած, հրաշակերտած էր այս նուիրական այլուրութեան բարձունքին վրայ, Գրիստոնեայ հայուն պաշտելի Ս. Յակոբը և ազգսեպհականութիւնները, եւ հասած մինչեւ իր օրերը, անաղարտ ու պայծառ: Այդ ոգին՝ նախնեաց մեծ հաւատքին ու բարեպաշտութեան կիզիչ այդ հուրը, աննուաղ ու կենդանի, հրաշագործան զօրութիւնը եղած էր այս Հաստատութեան բարեկարգ ու բարգաւաճ պահպանումին, դարձ ի դարձ, եւ Հայ Նրուսաղէմը իր անցեալին, փառ-

Լուսահոգի Սրբազան Դազադի մէջ.

բութեամբ Հաւատքի Սրբարանէ մը կուգար դարաւոր, շունչ առ շունչ, ոգի առ ոգի, իբր անշէջ բոց հաւատքի հրայրքին, սերունդէ սերունդ, փոխանցուած, այս Ս. Տան մեծագործ, աղօթամբմունջ, հաւատաւոր եւ ուխտեալ հայրապետներէն՝ իրեն, աւանդաբար: Այդ ոգին՝ նուիրագործ ու սուրբ, գիտէր ան, իբր ուխտեալ տապանակիւր, թէ ինչպէս այս փարթամ ու պերճ ժառանգութիւնը, Ս. Տեղեաց նախնածելի ու պատուաբեր զիրքն ու իրաւունքները, քար առ քար, ոտն առ ոտն,

քին ու պատմութեան յանձնած՝ այս ժողովուրդին ընտիր ու տաղանդաւոր, հաւատքով և գործքով հզօր զաւակներուն անունն ու մեծ արարքները, որոնց ուխտն էր եղած պահել հայ հաւատքին ու բարեպաշտութեան լոյսին կանթեղը, մշտապառ ու պլպլուն, համաքրիստոնէական սրբութեան այս ուստանին մէջ, միւս երկու հզօր իրաւակից ազգերու նախնածին ու խոռ նայուածքին զիմաց: Այդ ոգին էր որ ստեղծած էր անձնուրաց, անփառասէր, ինքնանուէր ծառայութեան այն գիտակցութիւնը, որ իթա-

նող զօրութիւնը եղաւ այս զինուորեալ Ուխտին լրութեան՝ սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, անընդհատ եւ մշտագործօն։ Այդ ոգին առաջնորդուած այս Տան արժանաւոր եւ մեծագործ Հայապետները «Պալատ» սին ներքեւ ստուերածած տեսան միշտ շող-շողուն փառքի մեծափառութեան այլ պիտակներ, պահապանի այդ ծառայութեան մէջ դտան մեծութիւնն ու արժանիքը անձին ու ազգին փրկութեան սուրբ գործին յաւերժացման՝ որ տակաւին կը յամառի տեւել ինչպէս երէկ եւ այսօր նոյն եւ վաղը։ Գիտակից ծառայութեան այդ ոգին էր որ, երկու մեծագործ ու աղօթամբումունջ Հայ-բապետներ այս սուրբ ժառանգութեան, համանուն եւ համագործ, խաչակրութեան գործին յծեց. մին՝ բոկոտն, ճգնաւորի պարեզօտով սոսկ, ցուպ ի ձեռին, գաւառէ գաւառ, մինչեւ խորքը բնաշխարհին, տարիներով, դռնէ ի դռու, անհաւասաներուն թափան եւ բարոյական հարուածներէն փառտելու այս նուիրական Աթոռը, դրամ էր ժողուած, պայծառ ու շէն պահելու գալն. մինչ միւսը՝ անուրն ի վիզ, Պոլսոյ մէջ, անհաց եւ անջուր, գիշերներ էր լուցուցած, աղօթքի միմունջներով, հաւատքի ու սրտի դռներ բախելով, պարտքի չլքածներու կապանքէն ազատելու այս Տան եւ Ս. Տեղեաց սպառնացող վերահաս վտանգները։

Հաւատքի ու արեան, կրօնքի ու ցեղի ծառայութեան այս սուրբ գործը, քանի՜ քանի՜ հաւատաւոր, անձնուրաց, ինքնանուէր ու գիտակից պատրիարքներու, եպիսկոպոսներու ու վարդապետներու փառապանքներ, սերունդէ սերունդ, նոյն ոգիով, սիրով ու նուիրումով չէր լծած այս ժառանգութեան գործին յաւերժացման։

Այդ ոգին պահպանման խիստ ու խոժոռ, հեղինակաւոր ու հմուտ աւանդապահը եղաւ՝ մեր օրերուն, Մեսրոպ Պատրիարք Նշանեան, յիսուն տարիներու արդիւնագործ ու երկար ծառայութեան ընթացքով։ Կրօնքի ու արեան այս հրիտակը, դէմքերով ու գէպքերով, այս նուիրական Տան անցեալէն, ծագման ու բարգաւաճման իրենց դիմաբեզուներով, պայծառակերպ ուած իր միտքին մէջ, սուր եւ անսողիւտ յիշողութեան մը ընդմէջէն, իր Ուխտին

հաւատարմութեան, ամէն օր, նոր եռանդ ու զրգիւ հուսալին կարծես։ Ու նախնիքներէն իրեն եկած այս աւանդը, աննուաղ ու աննկուն, պայծառ ու բարեկարգ պահելու հզօր ձիգին զսպանկած էր իր հոգեկան ու իմացական զօրութիւնները։

Ու իր դերը, որուն հոգեկին փարած էր այնքան՝ նուիրումով ու գիտակցութեամբ, այդ սրբութեանց տալ էր իր արժանի փառքն ու շքեղանքը, առանց թշուառներու գոյգն շեղում մը այն աւանդութենէն՝ որ, կեանքն ու գործն էր եղած, հերթական պարտականութեանց կատարումին՝ այս զինուորեալ Ուխտին՝ Ս. Տեղեաց աւագ իր ծառայութեանց մէջ, դարերով, անխափան։

Կը հաւատար թէ, որպէս զի այս սերունդը արժանաւոր ժառանգորդը ըլլար նախնեաց հաւատքին, բարեպաշտութեան, կրօնական երկիւղածութեան, նուիրումին ու սիրոյն, եւ հեշտ ծամել իր պատառը, արիւնով ու արցունքով, քրտինքով ու տառապանքով զանգուած ժառանգութեան, անսպթաք եւ հաւատարիմ պարտ էր ըլլալ այն ուղիին՝ որով կեանքն ու փառքի թափ էր առած այս Հաստատութեան հարուստ անցեալը, դեռ մինչեւ երէկ։

Այդ կեանքին — ձայն արեան — ու այդ փառքին — ոգի կրօնական — մաքուր ուած կը փափաքէր տեսնել լուրջ ու զինուորակից նուիրումները այս Միաբանութեան Ուխտեալ հետը անդամներուն, երեցին ինչպէս կրտսերին, կրօնական ու ազգային այն սպասին որ ոգին էր կազմած այս Հաստատութեան գոյութեան. կը սիրէր յուսալ որ այդ գործը, բարեկարգ ու բարգաւաճ, առանց հեղաշրջումի եւ առանց քննածութեան թմբիրին, մշտարթն ու աշխուրջ հսկողութեամբ, անընդհատ, յառաջ տարուէր յօգուտ եւ ի փառս կրօնի ու ազգին, այս երկրին մէջ, զգմիւնամբք ելանելու բարենախանձ ու բարեմիտ ոգիով մը։

Գորովի ինչ զեղում եւ հոգեկան ինչ խայտանք կը ճառագայթէր իրմէ՝ ի տես այն գիտակից ու պարտաճանաչ Միաբաններու, որոնք, անթերի ու խղճի մտօք, կը կատարէին Ս. Տեղեաց հերթական իրենց պարտականութիւնները։

Ուխտին հաւատարմութեան մէջն է աւելի, աներկաւորն ու ճշմարտապէս,

ծառայութեան մեծութիւնը, արժանիքներու բիրեղացումը, խղճի ու հոգիի անդորր խաղաղութիւնը՝ քան վաղանց ու սին մեծափառութեանց:

Այդ Ուխտին մէջ, կենդանի ու վառ պահեց մշտնախնեաց հաւատքին ու նուիրումին բոցը, անոր լոյսին մէջ՝ պայծառացած տեսաւ, իր փառքին ու արժանիքներուն ստոյգ մեծութիւնը, ու կրօնական իր հոգիին՝ անդորրութիւնն ու մխիթարութիւնը, բեղուն յիսնամակի մը ամբողջ ընթացքով:

Գարունն օտարորդի ու նորամուտ գաղափար — ոգիին հետ եղաւ անհաշտ ու անզիջող — աւանդապահ իր միտքը, ամուր ու շնչոտ նկարագրի գծով մը: Ու այդ ոգիին դէմ ամբակուղ պնդեց իր հաւատարմական Ուխտին դարպասները: Իր սուրբ աւանդը, իր Ուխտը, Թառաքեւատիպ համոզումի մը ամբողջեամբ, անեղծ ու անտեսելի, իր վախճանին հասցուց, մինչև իր վերջին շունչը, առաքեալին հետ համարձակապէս պատգամելու «Գրաւոմ պատեալմն պատեալմեցայ, զընթացսն կատարեցի, զհաւասսն պահեցի . . . այսուհետեւ կայ մնայ ինձ արգարութեան պատկն . . .»:

Աղիտաւոր ու ցաւատանջ մահէդ վերջ, այժմ, Հա՛յր բարի ու առաքելի, յաւիտեանական լոյսերուն մէջ, երկնքի կայքերուն, գիրկընդխառն հոգիներուն հետ մեծ ու հաւատաւոր այս նուիրական Տան հայապետներուն, հաւատարմ ու ուխտեալ աւանդապահ իբրեւ՝ իրենց հաւատքին, գործին, սիրոյն ու նուիրումին, առաքինութիւններէդ՝ պսակ է հիւսուեր, շնորհքի, բարութեան, ազնուութեան, իմաստութեան ու վեհանձնութեան — որոնք, պակսեցան, կորուստովդ, իմացական եւ հոգեւոր այս անդաստանին — որուն շողերը, շառալով մը կը մերժեն մռայլն ու մութը, տրտու ու ցուրտ գիշերը այս մեր կայքէն:

Արցունք ու խունկ, սէր եւ օրհնէնք, բարի յիշատակիդ ու քաղցր հոգիիդ:

ՀԱՅՐԻՎ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԻՐ ԹԱՂՈՒՄԸ

Մարդեր կան որոնք իրենց մեծութեան յայտնութիւնը կ'ընեն իրենց թաղումին մէջ: Ժամանակը որ լոյսին հետ մէկտեղ կը ստուերածէ երբեմն դիմագիծը մարդերու, որ իր ժամանակաւոր եւ անկայուն վրձինով մեղադրանքի շուքեր կը գծէ անոնց ճակատներուն, այդ բոլորը յանկարծ կը թօթափին մահուան խորշակին առջև, ու տերեւաթափի այս տիւրը հանդէսին ընդմէջէն կը յայտնուի մաքուր ամբողջ մարդուն, որ իր իսկական եղածովը կուգայ մեղի, աւելի իրաւ եւ յստակ իր հոգիով: Ու այն ատեն թաղումը կ'ըլլայ այլևս ցուցահանագէսը, օրերու եւ կեանքի աւելցուցներէն մաքրուած ու աղուղիցած մարդուն: Մահը կը խլէ մարդերը մեզմէ, պարապուծիւններ գոյացնելով իր իշխման մէջ. իսկ թաղումը՝ կը շնչոտ տրամագիծն ու խորութիւնը այդ գոյացած պարապութեան: Ու այդ պարապութեան ընդմէջէն առտուան ծագող արեւին պէս աւաքուր, փայլուն կը բարձրանայ հոգիին իր ստոյգ մեծութեամբը:

Մեծ են մարդերը այնքան, որքան մեծ կ'ըլլայ իրենց ետեւ թողած պարապը: Ու թաղումները՝ հանդիսագրութիւններ կ'ըլլան այդ թողուած պարապներուն:

Եւ երէկ՝ տակաւին մեզմէ յաւիտեանապէս բաժնուող սիրեակն Գահակալը այս Ս. Սթոնին, եղաւ մէկը այդ մարդերէն: Պէտք է տեսած ըլլալ իր թաղումը, համոզուելու համար մեր հաւանտումին: Իր թաղումը որակեցին «փառաշուք» եւ «աննախընթաց»: Ընկալեալ արեւը: Այս ժողովուրդը եթէ երբեմն կը սխալի մարդերու ստոյգ արժանիքներու գնահատանք ընել, անոնց ողջութեան, բայց երբեք չէ սխալած, այդ մարդոց դաժաղներուն առջև: Այս ժողովուրդը «փառաշուք» եւ «աննախընթաց» կ'ընէ թաղումը իր գնահատած մարդերուն, և ասիկա՝ քնազգէ մը աւելի չլճարուած տուրքն է անոր, որ ի վերջոյ կ'ըմբռնէ ստոյգ արժանիքները, եւ կը գնահատէ ալ զանոնք:

Մեր ժողովուրդը յանձին Մեսրոպ Պատրիարքի, կը կրօնեցնէ իր ժիր Հովուապետը եւ որդեգրով Հայրը միանգամայն: Բառեր